

М.: Академія, 1996. – 173 с.

Стаття надійшла до редакції 1.10.2014

B. Zolotukhin,

G. Anikina,

A. Shaihatdinov

MASS EFFECT OF CULTURE ON THE SOCIO-CULTURAL ENVIRONMENT

The article highlights the impact of popular culture through media in socio-cultural environment. The concepts, structure and elements of popular culture and its manipulation of mass consciousness and psychology of modern man.

Key words: *popular culture, fashion, consciousness, media*

УДК 78.1

В. В. Марченко

С. В. Виткалов

РЕГІОНАЛЬНИЙ КУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ МИСТЕЦЬКОЇ ІНІЦІАТИВИ

Аналізуються причини активізації регіонального культурного чинника в сучасних умовах і на їх тлі розкрито творчість сучасного представника образотворчого мистецтва Рівненщини Віктора Гвоздинського.

Ключові слова: *регіональна культурно-мистецька практика, образотворче мистецтво, творчість, виставкова діяльність.*

Незважаючи на вкрай несприятливий для творчості стан, обумовлений війною на Сході країни, непопулярними економічними кроками нового Уряду, культурне життя, здається, навпаки активізувалось на усіх його щаблях і виступає свідченням здорового національного коду України.

Тож регіональний культурний простір сьогодні є тією цариною, що найбільш активно розробляється у сучасній країні, оскільки саме регіони являють собою низку оригінальних культурних ініціатив; саме там зосереджено яскраві пам'ятки національної архітектури чи скульптури; являє інтерес цей простір і з точки зору наявності творчих особистостей, які активно змінюють сьогодні регіональну культурну площину. Становить інтерес дослідників і аналіз сутності місцевого художника, який в сучасних умовах займається не лише мистецтвом, але й змушений суміщати власну творчу діяльність з бізнесом, викладацькою працею тощо, що також певним чином дає іншу інформацію стосовно сутності художньої практики, адже така діяльність несе на собі відбиток широких інокультурних контактів зі сферою бізнесу чи педагогіки, психології чи юриспруденції.

Утім, узагальнюючої літератури про регіональну культурну практику, її специфіку, форми репрезентації у сучасних умовах, міжкультурні взаємини тощо, небагато. Це переважно розвідки місцевих авторів (переважно краєзнавців або молодих науковців-педагогів ВНЗ) та перші дисертаційні дослідження: І. Ян (Харківщина), І. Бермес, В. Дутчак (Львівщина), Г. Карась (Львівщина), О. Легкун (Тернопільщина), Г. Борейко, С. Виткалова, Т. Смирнової, М. Ясінського (Рівненщина), В. Охманюка, Л. Ігнатової (Волинь) та ін., які згодом, сподіваємося, знайдуть утілення у монографічних дослідженнях. Причому ці

дослідження присвячені як висвітленню сучасного культурного простору, так і аналізу регіонального культурно-мистецького життя в історичній ретроспективі. Про актуальність цієї (регіональної) проблематики свідчать і численні всеукраїнські та міжнародні конференції, які проводяться щорічно у ВНЗ (Рівне, Харків, Київ, Луганськ, Дрогобич, Луцьк та ін.).

Чимало цікавого матеріалу про регіональний культурний простір можна почерпнути і з наукових збірників, що друкуються в регіональних ВНЗ, обласних краєзнавчих музеях та національних історико-культурних чи меморіальних заповідниках.

Ще однією характерною рисою сьогодення є й актуалізація наукового пошуку не лише на регіональному (чи, хоча б обласному), але й на районному рівнях. Свідченням чого є чимало публікацій з характеристики культурно-мистецького життя в історичній ретроспективі, вміщених останнім часом, приміром, на сторінках фахового наукового періодичного видання – «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку»: наукові записки РДГУ. Адже західноукраїнські містечка (Дубно, Острог, Клевань, Пересопниця, Корець, Кременець, Дрогобич та ін.) свого часу були крупними культурними центрами, в яких і сьогодні зосереджено чимало цікавих архівів та пам'яток національного значення.

Інакше кажучи, актуальність окресленої проблематики очевидна.

Метою даної статті є характеристика одного з помітних представників волинського образотворення Віктора Гвоздинського, на прикладі аналізу творчості якого можна скласти достатньо повне уявлення про регіональних західноукраїнських майстрів пензля.

Кожен тип суспільства, до якого належать люди, базується, як відомо, на певній системі цінностей, що знаходять свій відбиток у його культурі, а надто – її художньому векторі. Цей ціннісний ряд, звісно, формує низка факторів, серед яких найбільш помітною є освіта та її художня складова, система традицій, вірувань, власне, культурне середовище і ще безліч інших складників, які немає потреби навіть перераховувати. З іншого ж боку, – які і не можна врахувати повною мірою, оскільки вони належать до такого ємного, складного і маловивченого поняття, як ментальність етносу.

Важливою складовою, причетною до згаданого вище поняття «культура», є постаті, тобто – репрезентанти цієї культури, у творчій діяльності яких і відбивається певною мірою ця складна духовна система. Саме ці люди й формують те культурне середовище, у якому зростає нова генерація і, власне, сам митець. І від того, хто ці люди, що сповідують вони у своїй творчій або повсякденній праці, як часто експонуються, спілкуються з молоддю і настільки їх твори входять у свідомість цих співгромадян, залежатиме наше майбутнє, визнання України державою, яка опікується духовністю, чи вона й надалі залишатиметься країною, творчий розвиток громадян якої мало хвилює її очільників.

«...Місце в історії для кожного народу визначається одним критерієм – відзначав перший Голова обласного відділення вже Національної Спілки художників України Костянтин Маркович Литвин у 1995 році, виступаючи з доповіддю з нагоди Шевченківських свят, – розвитком культури. І тільки твори мистецтва, що залишаються в часі, стверджують це місце» [2].

Одним із таких є помітний представник рівненського образотворення, живописець, графік, співробітник художньо-промислової майстерні, член Національної спілки художників України (з 1985 р.) та активний громадський діяч – Віктор В'ячеславович Гвоздинський.

Віктор Гвоздинський – один із небагатьох рівненських художників, який хоча й має майже місцеве коріння, принаймні йому близька і зрозуміла ментальність населення Західної України (адже народився він 1951 р. у м. Володимирі-Волинському Волинської обл.). Утім, спеціальну середню (художнє училище, 1966–1970 рр.) і вищу освіту (художньо-промисловий інститут, 1970–1975 рр.) здобув в іншому інокультурному середовищі –

російськомовному місті Харкові і мав би всотати від оточення, своїх викладачів, достатньо помітних у республіканському образотворчому мистецтві – професорів С. Бесєдіна, А. Константинопольського та О. Мартинця, – російську символічну і семантичну гамму чи, принаймні, її урбанізований слобожанський колорит. Однак він залишився співцем переважно західноукраїнського пейзажу, чи ширше б сказати – культурного простору, в якому втілює найпотаємніші свої задуми.

Його творча біографія, як і біографія кожного митця будь-якої доби, різнопланова і творчо насичена. Як співробітник художньо-промислових майстерень, покликаних мистецьки забезпечувати обласний центр, він виконує низку проектів, спрямованих саме на художнє облаштування міста. У цьому зв'язку відзначимо його розробку першого проекту художнього оформлення нового (теперішнього – авт.) приміщення Рівненського обласного краєзнавчого музею (1978 р.), пробуючи себе у різних видах художніх технік та формах. Цю роботу він виконував спільно з Ф. Бобриком.

Утім, змінювався час, а з ним і форми художньої діяльності та роль митця у суспільстві, а надто – ставлення до цього митця держави та широкого загалу.

Якщо у попередній суспільно-політичній формації професіоналізм художника значною мірою визначала творча Спілка, приналежність до якої забезпечувала йому реалізацію його власних художніх творів, більш-менш активну виставкову діяльність, державні почесні відзнаки тощо, а сам митець повинен був лише активно працювати над творчим самовдосконаленням, особливо не експериментуючи з художньою формою та виконуючи соціальне замовлення, то в наш час стимулююча роль творчих спілок, принаймні на регіональному рівні, звелася нанівець і обмежується часто вирішенням невеличкого кола організаційно-творчих питань, пов'язаних, як правило, з виконанням художнього оформлення адміністративних будівель та інших тотожних завдань, а також наданням своєї виставкової зали для, як правило, ювілейного експонування.

Тож кожен митець намагається сьогодні сам організувати свої експонування, брати участь у різноманітних «збірних» виставках чи інших, як правило, різновекторних проектах, займатися викладацькою діяльністю та паралельно вникати в сутність сучасного бізнесу, часто далекого від мистецтва тощо, обмежуючи та розпорошуючи свій час. І досить часто участь митця у тому чи іншому експонуванні визначається не лише якістю його власних творів, а суто організаційно-фінансовими чинниками. Тому переважна більшість місцевих майстрів пензля організацію персональної виставки розглядає як важливу форму власної презентації, незважаючи на фінансовий чинник, який часто лягає на плечі самого експонента. З іншого боку, саме такий стан речей має й певні переваги – адже у мистецтві залишаються лише ті, хто не бачить свого подальшого життя без цього виду художньої творчості. Така форма існування сучасного митця дає, на нашу думку, й більш загострене сприйняття самого життя, і проблеми розвитку мистецтва художнику вже бачаться в іншому ракурсі, обумовлені взаємодією художньої творчості і бізнесу чи інших форм, які стримують мистецьку самореалізацію особи.

Як зазначається у передмові до його власного каталогу «...Останні роки творчість митця природно і невимушено продовжує кращі мистецькі традиції українського пейзажного живопису, закладені П. Левченком, С. Васильківським та М. Бурачком» [3, с. 2], які, як відомо, експериментували зі світлом [5].

Достатньо переглянути у цьому зв'язку його роботи останніх років, де домінуючим виступає символічне блакитне тло: «Осінній парк» (п/о, 63x82, 2009 р.), «Межирицький монастир» (п/о, 59x59, 2007 р.), «Городоцький передзвін» (п/о, 65x83, 2009 р.), «Городок. Благовіст» (п/о, 62x82, 2007 р.) та інші подібної історико – сакральної проблематики. І саме як пейзажист він помітний на культурному видноколі України.

Віктор Гвоздинський належить до активних членів місцевої Спілки художників

НСХУ, оскільки, починаючи з 1973 року, часто експонується. При цьому 24 його експонування припадає на радянську добу (6 з яких – персональних) і 34 – на сучасний період (11 персональних). При цьому відзначимо, якщо перші його експонування відбулися у достатньо престижних культурних центрах, якими є Москва, Мінськ, Баку, Харків, Київ, Львів, Запоріжжя, Прага, Мост, Шумперк, то у сучасну добу його виставкова діяльність розгортається переважно у польських та чеських культурних центрах – виставкових залах Пйотркув-Трибунальського, Праги, Мосту, Єсеніка, або Рівного, Луцька, Острога, Чернівців та інших міст України, як і участь у 9 пленерах (Хотин, Кам'янець-Подільський, Острог, Івано-Франківськ, Кременець, Буковель, Пересопниця, Хелм та ін.) [8].

Його улюбленим центром експонувань є Чехія. Саме там ним проведено декілька персональних виставок: міста Прага (1988, 1990 рр.), Шумперк (1989, 1991 рр.), Мост (1990, 1992 рр.), Єсенік (1993, 1995, 1997, 1999 рр.). Відбулися також його персональні художні презентації й у м. Рівному (1985, 1986, 2010–2013 рр.), Львові (1985 р.), Луцьку (2012 р.) та ін. Помітною є його участь й у низці збірних тематичних експонувань («Над Горинню», м. Рівне, 2000 р., м. Мінськ; «Барви Полісся», 2003 р., Пйотркув-Трибунальський; різнопланові експонування у Луцьку та Тернополі, проведені у 2006–2008 рр.; «Барви України» – м. Ольштин, Польща, 2008 р., збірні виставки «настрою», посвячена натюрмортам місцевих майстрів (у В. Гвоздинського експонувався «Натюрморт із ромашками» та ін.), експонування українських та польських художників (2004 р., Польща), ювілейні, до 20-річчя державної незалежності України (Львів, Вінниця, Івано-Франківськ), де його творчі здобутки були також належним чином відзначені колегами та художньою критикою. Сьогодні ці експонування, крім усього іншого, є й достатньо фінансово витратними заходами для самих майстрів. А загалом для творчої самореалізації місцевих майстрів пензля чи різця значною мірою сприяє започатковане від 2003 року їх творче стажування, організоване для представників образотворення у живописному місті Пйотркув-Трибунальському, скульптурні пленери – у Вежбиці та Сейне (Польща), живописно-фотографічні – у Пряшеві (Словаччина), а також численні інші, проведені на Сумщині, Івано-Франківщині, Богуславщині на Волині, Тернопіллі і Трипільлі, де не лише природні чинники, але й творче спілкування багато додають до формування художнього досвіду і смаку митців.

Не можна не згадати у цьому зв'язку й низку подібних заходів, започаткованих ще у 2006 році в області під назвою «Історичні та природні перлини Рівненщини», які також є ефективною формою творчої самореалізації особистості. Традиційним у краї стало проведення літньої творчої мандрівки «стежками Острожчини» – ще однієї творчої зустрічі художників, представників регіонального мистецтва, де продовжується практика мистецьких дискусій і народжуються оригінальні твори.

Подібну форму чимало років використовувала київський мистецтвознавець і художник Ольга Петрова, збираючи молодих майстрів пензля на пленери до Святогорської Успенської Лаври та її околиць, і таким чином не лише прилучаючи молоду генерацію до нових форм бачення мистецтва через професіональне спілкування, споглядання художніх творів, але й поповнюючи мистецьку колекцію Лаври сучасними зразками вітчизняного образотворення, заземленого на природу Сіверського Дінця. Отже, все це дає змогу не лише побачити рівненським митцям інший символіко-семантичний ряд, природу чи пам'ятки культури, але й долучитися до інших культурних технік, вивчати іншу творчу манеру, відчувати конкурентний дух середовища, поспілкуватися у творчому оточенні та побачити ще безліч того, чого перебуваючи лише в одному місті чи містечку ніколи не набути. Та й певні менеджерські навички стосовно просування власного культурного продукту в подібному середовищі набуваються значно скоріше й ефективніше. Як зазначав свого часу вітчизняний філософ Григорій Сковорода, «...якщо оволодіти мистецтвом спілкування і зустріти тотожну душу, то людина може бути не лише щасливою, але й найщасливішою».

Власне, ще одна з помітних персональних виставок Віктора Гвоздинського, за тематикою якої можна відслідковувати певну еволюцію творчості митця, його символічного ряду, відбулася у м. Рівному 25 лютого 2011 року у виставковій залі обласного краєзнавчого музею, де традиційно експонуються місцеві митці та відбуваються презентації творчого доробку науковців. Її проблематика, як і завжди, була достатньо широкою і давала змогу поглянути на черговий життєвий етап художника у його відтворенні на полотні чи папері. Зокрема, тут був представлений і його проект реконструкції відомої пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, розташований у смт. Гоща і підготовлений ним ще у 2000 році.

Цікавими видаються і його натюрморти: «На Маковія» (60x80, п/о, 2008 р.), «Зимовий вечір» (50x70, п/о, 2011 р.), «Натюрморт із полуницями» (80x60, п/о, 2011 р.), «Натюрморт урочистий» (98x86, п/о, 2011 р.), «Українська кераміка» (97x102, п/о, 2011 р.), «Прийшов місяць червень» (60x47, п/о), «Липневий натюрморт» (п/о, 80x60, всі – 2011 р.) та ін., професійно виконані у стриманій кольоровій гамі.

Більшість його картин, навіть при поверховому знайомстві з ними, експонованих на цій виставці, має достатньо нескладний сюжет. Це відмічають і всі ті, хто відвідує його експонування постійно, і ті, хто лише береться аналізувати ці твори: «Зима. Зустріч з весною» (50x70, п/о), «Межиричі» (63x85, п/о), «Похмурий день» (50x70, п/о, 2011 р.), «Церква с. Вишневець» (п/о, 50x70, 2010 р.) тощо.

Його пейзажі захоплюють кольоровою гамою і це помітно на чималій кількості картин: «Весняний пейзаж» (55x58, п/о, 2009 р.), «Долинами і луками» (63x83, п/о, 2010 р.), «Мінлива осіння пора» (50x70, п/о, 2011 р.), «Синьоока осінь іде навманя» (70x90, п/о, 2011 р.). Чимало його художніх картин нав'язані карпатськими мотивами: «Тиха осінь у Карпатах» (63x83, п/о, 2010 р.), «Карпатські далі» (60x80, п/о, 2009 р.), «Зима. 2009» (50x70, п/о) та ін., або місцевою проблематикою: «Вулиця Симона Петлюри» (45x 60, п/о, 2009 р.). Вражають своєю безпосередністю серед експонованих й картини «Мрію про небо» (71x75, акварель, 1983 р.), на якій зображена внучка художника на тлі аеропорту та лірична замальовка «У дощовий день» (50x60, п/о, 2011 р.), де зображено хлопчика, що ховає від дощу маленького лелеку.

Майже у кожного художника є проблематика, яка рідко виривається «на світ» і стає доступною широкому загалу, утім не полишає його творчої природи і є, так би мовити, другим я. Це пов'язано з низкою факторів, серед яких психологічні надломи упродовж життя, яскраві негативні враження тощо. Адже рух дорогою, під назвою «Життя» також накладає свої відбитки на творчість, ракурс бачення мистецьких проблем та й сам зовнішній вигляд митця.

Стосовно В. Гвоздинського, то найбільше вражають у цьому контексті його моторошні картини-символи: «Відлуння. 1998» (п/о), «Відлуння 1995» (60x80, п/о, 1998 р.), «Плин часу» (60x80, п/о, 1996 р.), «Коло життя» (п/о), «Особисте» (99x89, п/о, 1999 р.) – твори, в яких відчутне неначе переплетіння душ поза реальним світом, що начебто намагаються вирватися з тіней свого тіла, чи про щось нам розповісти [4]. До речі, відомий філософ кінця ХІХ – початку ХХ століття М. Бердяєв високо оцінював роль символізму як у художній творчості, так і в житті кожного з нас загалом, ще на початку ХХ ст. зазначав: «у символах дані не умовні знаки душевних переживань людини, а обов'язкові знаки першожиття, самого духу в його першореальності, дані шляхи, що пов'язують світ природний і світ духовний» [1; с. 71]. Символісти початку минулого століття вважали, що «рух і гра смислових відтінків створюють нерозгаданість, таємницю символу. Якщо образ виражає одиничне явище, то символ таїть у собі низку значень – почасти протилежних, різноспрямованих» [7]. Утім, загалом творчість Віктора Гвоздинського лірична і достатньо оптимістична, насичена пружним ритмом. І остання виставка (початок 2014 р.) митця це

підтвердила.

Досить активна і помітна в середовищі митців та мистецтвознавців виставкова діяльність художника сьогодні сприяла тому, що його різнопланова творчість викликає зацікавлення не лише вітчизняних шанувальників мистецтва, але й закордонних. Тож, його твори сьогодні знаходяться у приватних колекціях України, Росії, Польщі, Чехії, Австрії, США, Австралії, Італії тощо. Розміщено його роботи й у мистецькому альбомі «Художники Прикарпаття» (2009 рік). Чимало робіт подаровано Рівненському обласному краєзнавчому музею, який також формує свою колекцію представників місцевого образотворення [4]. Шкода лише, що відсутність певної плановості в організації виставкової діяльності в краї та й Україні загалом, а також поглибленого вивчення цієї спадщини в навчальних закладах, не дає змоги доносити цю інформацію до споживача.

А ще Віктор В'ячеславович – активний громадський діяч, що очолює Комітет з культури і духовності Рівненської громадської ради, зусиллями якого, сподіваємося, м. Рівне таки отримає приміщення під Художній музей і буде мати яскраві художні колекції, принаймні, живопису та скульптури малих форм 60–початку 80–х років ХХ століття, які сьогодні активно реалізуються за кордоном.

Тож сподіваємося, що цей складний час стимулюватиме появу узагальнюючих праць про регіональну культурну практику, яка, поза сумнівом, складе яскраву сторінку культурного поступу України кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Список використаної літератури

1. Бердяев Н. Диалектика божественного и человеческого / Н. Бердяев. – М. : Фолио, 2003. – 624 с.
2. Виткалов С. В. Рівненщина : культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності : моногр. / Сергій Виткалов. – Рівне : ППДМ, 2012. – 416 с., іл.
3. Віктор Гвоздинський : живопис : альбом. – Рівне, 2009. – 24 с.
4. З інтерв'ю С. Виткалова з художником В. Гвоздинським, проведеним 23 березня 2013 р. // Приватний архів автора.
5. Лобановський Б. Б. Українське мистецтво другої половини ХІХ – початку ХХ ст. / Лобановський Б. Б., Говдя П. І. – К. : Мистецтво, 1989. – 206 с.: іл.
6. Нордау М. Психологія генія и таланта / М. Нордау. – К. – Харків, 1898.
7. Символізм / Електр. ресурс: [http : // www.krugosvet.ru/enc/ kultura_i_obrazovanie /literatura/SIMVOLIZM.html](http://www.krugosvet.ru/enc/kultura_i_obrazovanie/literatura/SIMVOLIZM.html).
8. Художники Рівненщини. Альманах Рівненської обласної організації Національної спілки художників України. – Рівне : ВАТ Рівненська друк., 2008. – 100 с.

Стаття надійшла до редакції 18.11.2014

V.V. Marchenko

S.V. Vytkalov

REGIONAL CULTURAL SPACE OF UKRAINE AS FACTOR OF ACTIVATION OF ARTISTIC INITIATIVE

Reasons of activation of regional cultural factor are analysed in modern terms and on their background work of modern representative of fine art of Рівненщини Victor Gvozdinskiy is exposed.

Key words: regional cultural and art practice, fine art, work, exhibition activity.